

Zuid-Afrika staat voor het blok als Poetin komt, met een arrestatiebevel van het Strafhof aan zijn broek

Achtergrondartikel uit het ND, door Jan van Benthem , vrijdag 2 juni 2023

Zuid-Afrika wringt zich op dit moment in allerlei bochten om de komst van Poetin naar de BRICS-top in Johannesburg mogelijk te maken. Maar eigenlijk zou het als lid van het Strafhof Poetin bij aankomst moeten arresteren. Een lastige spagaat voor de regering.

De Russische minister Lavrov torent boven zijn Zuid-Afrikaanse collega Pandor (midden) en de anderen uit bij de voorbereidende bijeenkomst van BRICS-ministers in Kaapstad. De komst van zijn president, Poetin, brengt Zuid-Afrika in een politieke en juridische spagaat. Beeld Epa / Russian Foreign Ministry Press Service

KAAPSTAD

Het is een geweldig moment voor Zuid-Afrika. De ministers van Buitenlandse Zaken van de vijf BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) kwamen met nog een reeks afgevaardigden uit potentiële nieuwe lidstaten in Kaapstad bij elkaar om de BRICS-top van augustus voor te bereiden. De Zuid-Afrikaanse minister van buitenlandse Zaken Naledi Pandor staat op de staatsfoto trots in het midden. Naast haar torent haar Russische collega Sergei Lavrov boven iedereen uit.

En met hem het probleem dat de komende BRICS-top overschaduwde, ten minste, voor Zuid-Afrika. Want alle staatshoofden zijn uitgenodigd. Ook Vladimir Poetin. Maar tegen hem loopt sinds maart een arrestatiebevel van het Internationaal Strafhof (ICC) wegens mogelijke oorlogsmisdaden in Oekraïne. En Zuid-Afrika is lid van het Strafhof. De juridische conclusie is dan ook duidelijk, zoals de voormalige president Thabo Mbeki en ook de oppositiepartij Democratische Alliantie het stellen: Zuid-Afrika moet Poetin bij aankomst arresteren. 'En dat kan niet', zei Mbeki erbij.

groot belang

Het is een pijnlijke spagaat. Want juist deze BRICS-top is belangrijk. Samen vertegenwoordigen de landen ongeveer 3,2 miljard inwoners, zo'n 40 procent van de hele wereldbevolking. Er hebben nu al negentien andere landen belangstelling getoond om zich aan te sluiten, vertelde de Zuid-Afrikaanse

BRICS-ambassadeur Anil Sooklal vrijdag tegen het Afrikaanse News24. Bij de huidige voorbereidende bijeenkomst staan er ministers op de sprekerslijst uit Egypte, Saoedi-Arabië, Iran, de Verenigde Arabische Emiraten, Congo, de Comoren, Gabon, Argentinië, Bangladesh, Kazachstan en Cuba. Zuid-Afrika is even het centrum van de BRICS-gemeenschap en ver daarbuiten en dat is van groot politiek en ook economisch belang. En ja, alle staatshoofden zijn uitgenodigd voor de top in augustus, bevestigde minister Pandor nog eens.

De top vanwege het arrestatiebevel tegen Poetin dan maar verplaatsen naar een land dat geen lid is van het Strafhof, zoals Mozambique of China, zoals Bloomberg donderdag de discussie daarover berichtte? 'Geen sprake van. Mik die berichten maar in de prullenbak', reageerde de Russische viceminister voor Buitenlandse Zaken, Sergej Rjabkov. Zuid-Afrika moet zelf naar een oplossing zoeken.

Dat is lastig, want de bepalingen van het Verdrag van Rome, de basis voor het Strafhof, zijn door de eigen ICC-uitvoeringswet onderdeel geworden van de Zuid-Afrikaanse wetgeving, schrijft de *Daily Maverick*. Langs snelwegen verschenen donderdag op grote reclameborden al boodschappen met de tekst 'Arresteer Poetin'. En als de regering Poetin niet oppakt, dan 'zullen we hem als provinciale regering laten arresteren', tweette premier Alan Winde van de Westkaap-provincie (met Kaapstad als hoofdstad). 'Als je je maker vroegtijdig wilt ontmoeten, moet je dat proberen', reageerde Julius Malema, leider van de radicaal linkse Economische Vrijheidsstrijders (EFF) en voormalige leider van de ANC-Jeugdliga. Poetin is wat hem betreft van harte welkom.

wetswijziging

De ministers wilden op de ontmoeting van vrijdag niks zeggen over een mogelijke oplossing, maar wat ze verder benadrukten, gaf wel een richting aan. Een is dat het antwoord van de Zuid-Afrikaanse president Cyril Ramaphosa moet komen. 'Feit is dat een uitnodiging is verzonden aan alle staatshoofden' van de BRICS-landen, zei Pandor er wel over. De regering probeerde het enkele dagen geleden met een verklaring van diplomatieke immuniteit voor alle deelnemende politici en afgevaardigden. Maar dat blijkt niet te gelden bij een arrestatiebevel van het ICC. Een idee waarover ook gesproken wordt, is een wetswijziging. Die moet de regering 'de ruimte bieden om uitzonderingen te maken over wie wel of niet gearresteerd moet worden', vertelde viceminister Obed Bapela eerder deze week aan de BBC. Maar zo'n wetswijziging kan wel een jaar in beslag nemen en de top begint al op 22 augustus.

Een hoge regeringsmedewerker was vrijdag eerlijk tegenover de BBC: 'Dit is een diplomatieke nachtmerrie waaruit we proberen te ontsnappen.'

Wellicht kijkt Zuid-Afrika naar het voorbeeld van het bezoek van de voormalige Soedanese president Omar al-Bashir. Die kwam in 2015 naar een bijeenkomst van de Afrikaanse Unie in Johannesburg, terwijl er een ICC-arrestatiebevel wegens moord, uitroeiing, marteling en verkrachting tegen hem was uitgevaardigd. Ook het hooggerechtshof in Zuid-Afrika oordeelde dat Bashir niet weer mocht vertrekken, maar de vogel was alweer gevlogen voordat het hof een definitief besluit over zijn arrestatie had genomen. De uitspraak was wel: Bashir had moeten worden aangehouden. En tenzij de beoogde wetswijziging alsnog snel wordt aangenomen, geldt dat ook voor Poetin.